

Bankalar, Vadeli-Vadesiz Mevduat, Para Değişimleri

Spor Bilimleri Anabilim Dalı

Banka

- Bankalar, ekonominin para ve kredi ihtiyacını karşılayan kurumlardır. Bankaların tarihi M.Ö. ki çağlara kadar uzanır. İlk bankacılar rahipler, ilk bankalar da tapınaklardır.
- Halk mevcut varlıklarını hırsızlar, zorbalar ve düşmanlarından korumak için tapınaklara emanet bırakmışlardır.
- Bankacılık alanındaki ilk temel uygulamaları Babiller, Hammurabi kanunları ile ortaya koymuşlardır.
- Modern anlamda bankacılık 19. yy. da gelişmeye başlamıştır.
- Bankalar, 19. yy. dan itibaren ekonomik ve ticari faaliyetlerin gelişmesini sağlayan kurumlar olarak uzmanlaşmışlardır.
- Günümüzde farklı alanlarda çalışan birçok bankanın yapısı ile ilgili düzenleme ve ilişkiler sonucu banka sistemi ortaya çıkmıştır.

Banka

- Modern Bankacılık 2 önemli nokta üzerine kurulmuştur:
- Birincisi mevduat,
- İkincisi ise kredidir.
- Bankanın kredi olarak müşterilerine borç para verebilmesi için öncelikle bir kaynak oluşturması gerekir. Günümüz bankacılığını ayakta tutan kaynak, tasarruf sahiplerinin belirli bir faiz karşılığında bankaya emanet ettikleri varlıklardır. Buna mevduat denir.
- Bankalar, müşterilerinden topladıkları mevduatın bir kısmını ödemeleri için saklar, kalan büyük bir kısmını ise ödünç verir.
- Bankaların ödemelerinde kullanmak için ellerinde bulundurdukları fonlara **kasa ihtiyatı** ya da **disponibilite** ya da **kısmi ihtiyat** denir.

Banka

- Mevduatın istenildiği zaman sahibine ödenmesi gereken kısmına **vadesiz mevduat** belirli bir süre sonra ödenmesi gereken kısmına **vadeli mevduat** veya bankaya önceden bildirmek şartıyla çekilebilen hesaba ihbarlı mevduat denir.
- Gerek vadesiz gerekse vadeli mevduat için belirli oranlarda kanunu ihtiyatlar tutulmak zorundadır. İhtiyatın kanun ve mevzuat dâhilinde ayrılan kısmına kanuni ihtiyat ya da munzam karşılık denir. Kanuni ihtiyat mevduat toplayan banka tarafından Merkez Bankasına yatırılır. Kanuni ihtiyatların esas görevi, ticari bankaların oluşturabileceği vadesiz mevduatı (kaydi parayı) Merkez Bankasına kontrol etme imkânı sağlamasıdır. Merkez bankasına yatırılan kısmi ve kanuni ihtiyatlara ankes adı verilir. Ankesin toplam mevduat içindeki payına ankes oranı denir. Merkez bankası, bu ankes oranını değiştirerek bankaların kredi hacmini arttırıp azaltabilir.

Merkez Bankası

- Bir ülkenin finansal sisteminde yer alan dört temel aktör söz konusudur.
- **Bunlar merkez bankası, finansal aracılar, tasarruf sahipleri ve yatırım yapmak isteyenlerdir.**
- Bunlar arasında, merkez bankası üstlendiği görev itibariyle en önemlisidir.
- Çeşitli ülkelerde merkez bankalarının işlevleri arasında bir takım farklar vardır. Ancak, merkez bankalarını ekonomideki diğer şirketlerden ayıran en önemli özellik merkez bankalarının ekonomideki herkes tarafından kabul edilen **ulusal parayı** oluşturmadaki tekel yetkisidir.

Merkez Bankası

1) Devletin Bankası Olma işlevi:

- Merkez bankası devletin bankası olup, devletin kasası olan hazinenin, kamusal kuruluşların ve mahalli idarelerin bu bankada hesapları vardır.
- Hükümetin gelirlerini tahsil eder ve verilen emirler doğrultusunda, harcamalarını öder.
- Devletin alacaklarını tahsil eden giderlerini ödeyen Merkez Bankası, eğer devletin giderleri gelirlerinden fazlaysa, devlete (yani hazineye) kısa vadeli borç (avans) verir.
- Merkez bankasının hazineye verdiği borç geri ödenmez ise, ekonomiye karşılıksız para çıkmış bir başka deyişle kamu harcamaları para basılarak finanse edilmiş demektir.
- Böyle bir uygulama ekonomideki makro ekonomik dengeyi bozarak enflasyona neden olur.

Merkez Bankası

2) Ticari Bankaların Bankerliği işlevi:

- Ticari bankalar ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, mevduat sahiplerinin taleplerini karşılamak noktasında zaman zaman kısa vadeli borca ihtiyaç duyarlar.
- Bu durumlarda ticari bankalar ihtiyaç duydukları parayı merkez bankasından, belirli bir faiz ödeyerek, kısa vadeli borç şeklinde alabilirler.
- Ticari bankaların merkez bankasından aldıkları kredi karşısında ödedikleri faize iskonto oranı denir.

Merkez Bankası

3) Para Piyasalarını Düzenleme İşlevi:

- Merkez bankası para piyasasını düzenleme amacıyla sık sık para piyasasına girer.
- Özellikle devletin para piyasalarına olan borcunun yükseldiği dönemlerde, borcun maliyetinin artmasını önlemek için, faiz haddinin yükselmesini önleyici politikalar izler.

4. Para Arzını Kontrol İşlevi:

- Merkez bankasının en önemli işlevi, ekonomideki para arzını, enflasyonu dizginleyecek ve istihdamı sağlayacak düzeyde tutmaktır.

Para Kıymetindeki Değişimler

- **Toptan eşya fiyatları endeksi (TEFE)**, ülke ekonomisinde üretim faaliyetleri içerisinde yer alan maddelerin fiyatlarında aydan aya ortaya çıkan değişimleri ölçmekte kullanılan bir endekstir.
- **Üretici fiyatları endeksi (ÜFE)** ise, belli bir dönemde ülke ekonomisinde üretim yapılan ve yurtiçinde satışa konulan üretici fiyatlarını zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişikliklerini ölçen bir fiyat endeksidir.

Toptan eşya fiyatları endeksi ile üretici fiyatları endeksi arasındaki temel fark fiyat derlenen birimlerde ortaya çıkmaktadır. Toptan eşya fiyat endeksinde fiyatlar, üreticinin yanı sıra satış noktalarından da derlenmekte ve fiyatlara KDV vb. vergiler dâhil edilmektedir. Üretici fiyatları endeksinde ise, fiyatların özellikle üreticilerden derlenmesi esastır ve ürün fiyatları KDV vb. hariç yurtiçi peşin satış fiyatlarıdır.

Para Kıymetindeki Değişimler

- **Tüketici fiyatlan endeksi (TÜFE)**, belli bir dönem içinde hane halkı tarafından satın alınan mal ve hizmetlerle belirlenen bir sepetin fiyat değişikliklerini zaman içinde ölçen endekstir.
- Mal ve hizmet sepetindeki her bir madde için miktar ve kalite değişimleri göz önüne alınarak endeksin sadece fiyat hareketlerini yansıtması sağlanır.

